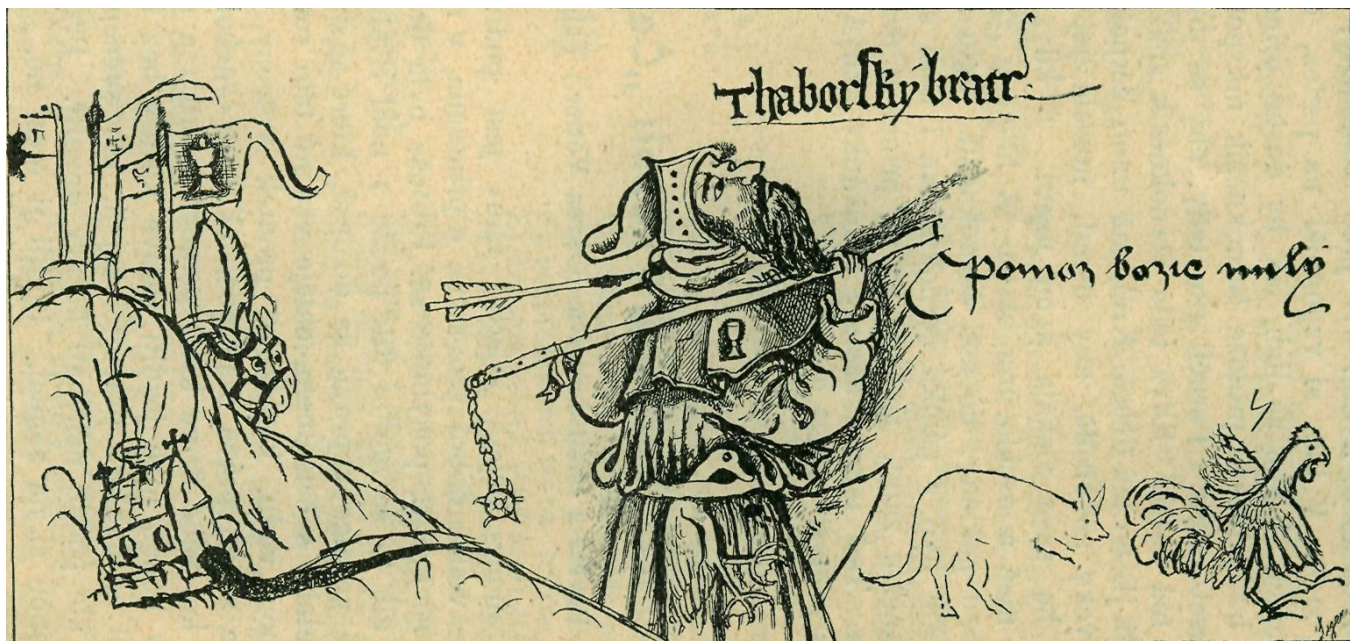

Žižka - bestseller P. Čorneje a oslava dějepisu průměrnosti

Autor : David Bartoň

Bratr Tábořský v bibli Tábořské XV. věku. Okreslil K. Lyer.

„Život a doba“ se bude probírat nad rakví každého z nás, to nejpozději. Asi proto táhne jako podtitul nejdiskutovanějších knih posledních let. Předloni tu byl Magor a jeho „život a doba“ od Marka Švehly, loni Kundera od Jana Nováka a pořád je to i Žižka od Petra Čorneje (Paseka Praha 2019). Tlusté knihy o „životech a dobách“ se četly a diskutovaly široce patrně proto, že „životy těch druhých“ a hlavně jejich hodnocení autoritami a polemické posudky na tahle hodnocení jsou podobné našemu chování v dennodenním životě. Soudíme a jsme souzeni neustále. A nemůžeme jinak? Člověk, který nesoudí nemyslí. Ale můžeme si být jinak (lépe) vědomi, jak a podle čeho sami soudíme? Díky reflexi literatury ano.

Profesor historie na Univerzitě Karlově je pro lidi vzor v posuzování druhých už svým postem a celoživotní zkušeností s posuzováním druhých z odstupu. Když se dá do psaní třeba o neporazitelném husitském válečníkovi, měli bychom se přiučit a koukat mu pod prsty i ho brát za slovo. Hrrr na to!

Motivace historikova k přemýšlení a zkoumání o Žižkovi

Profesor Čornej napsal svůj bestseller Žižka (podle vlastního vyznání na konci knihy i v mnoha přednáškách dostupných na youtube) „zevnitř“, „aby zůstal sám sebou“, „s Biblí v ruce“, se vzpomínkou na svou formaci ve Sboru Jana Žižky církve Československé Husitské na pražském Žižkově, kde kolem památníku na Vítkově prožil dětství. Taková je vlastní motivace autora.

Píšu tedy i já tento první text ze série pojednání o historikovu opus magnum z osobních důvodů. Už asi

v pěti jsem si přál k Ježíšku pásku přes oko a děsil mámu odhodláním udělat víc, než ji jen nosit na zdravém oku. Alšovy husity jsem překresloval skoro z paměti broukaje si Ktož sú Boží bojovníci... Nedaleko Příbyslavě, na podlipnicku jsem vyrostl a v Německém Brodě se učil. Ale dosti legrace... věda musí mít metodu, prověříme ji.

Metoda historikova – obrácení Diltheye na hlavu, jde to? Nejde

Jak historik pojedná Žižkův portrét, když po něm dohromady nic nezůstalo? „Zůstává pro nás postavou zahalenou v dějinném přítmí, jeho tvář zakrývá stín nebytí i nedostatečných svědectví“ praví sám.

Přesto nejprve navrhuje držet se filosofa Diltheye, který prý: „považoval biografii mimořádné osobnosti za klíč k pochopení historické etapy, v níž vynikající jedinec žil a spoluvytvářel. Podle jeho přesvědčení nachází duch doby (Zeitgeist) svůj nevýsostnější výraz právě v působení výjimečné individuality. Pokud ji badatel ‘rozumí, pak pronikne i k určujícím souřadnicím dané dějinné epochy‘“. Čornej ale nemaje materiál na portrét takového jedince věc otočí a konečně navrhne konstruovat Žižku (génia - vynikající osobnost) z pramenů o všech: „rekonstrukci Žižkova vnitřního světa s pomocí ducha doby, v níž nepřemožený hejtman žil.“

To podle historika lze, protože máme „poznatky o tehdejší mentalitě, religiozitě a každodennosti, čerpané ze širokého okruhu pramenů, z textů Bible i dešifrování pozdně středověkých kulturních kódů, v nichž je historická skutečnost často zakleta.“

Tady je ovšem zjevný spor. Dilthey totiž stavěl na tom (co už třeba Platón popsal v dialogu Kratylós), že lze sondou tedy vrtem v jednom inteligentně vybraném bodě (geniálním individuu) nejlíp postihnout hloubky celé jeho doby v různých vrstvách – zeitgeist. Vyvěrá odtud i lepší výklad – plnější, životu bližší a pravdivější i poutavější a plastičtější, než při výkladu, který se dělá na způsob řezání epochy jako jakési plochy. Placatého průměru své té doby.

Poznámka: Řezání je klasika, tak jsou udělány výklady českých učebnic – bez hloubek a výšek epocha nařezaná na kusy (politika, vojenství, věda). Psány jakoby z úhlu pohledu „obyčejného člověka“. Logicky to působí u čtenářů iluze o oddělenosti oborů lidské činnosti a dějí se haldy prořezu – ztrácí se souvislosti vrstev života i souvislost s naším vlastním příběhem, právě hraniční jevy se často neobjeví nikde, ačkoli hrají zásadní roli. Kultura je vždycky až na oslovském konci. Válkami a financemi to začíná – priority jsou jasné, rozřezáno, polepeno a hotovo. Zvládne to každý. Je to seřazeno podle ryze materialistické, nebo spíš přízemní ideologie, ale tváří se to objektivně. Netřeba připomínat, že v zemích, kde si víc váží kulturních tradic západu, než plných hrnců, vypadají i učebnice jinak – Diltheyovštěji. Co nás zajímá pohled na dějiny očima nějakého nikoho? Co pochopíte o událostech kolem z pohledu někoho, komu je všechno krom jeho rodinky a chalupy ukradené? Teprve pohled očima člověka nějakým způsobem geniálního, zvláštního je skutečný – vzpomeňte třeba i na Švejka.

Když tedy slavný filosof, estetik a theolog předminulého století Wilhelm Dilthey začne vrtat svou sondu – zpracovává odkaz génia - má dost hloubky i výšky. Jenže když to prof. Čornej otočí a začne z mělčiny – ideologického konstruktů vytvoří jen jakéhosi „běžného člověka“. Metoda obráceného vrtu narazila. Génia přece nejde odvodit ze znalosti chování průměru. Promítnete „průměrňáka“ zpět do Žižky nebo jiného génia a obsadíte v něm jen to banální. Je to asi tak marné, jako chtít „rekonstruovat vnitřní svět“ božího bojovníka našich časů Sváti Karáska z „vnitřního světa“ průměru české normalizační společnosti v níž žil. Tu si ještě pamatujeme dosti zblízka, kdežto, jak mnohokrát vlastně dosti rozporuplně, zmiňuje i P. Čornej, „středověkému člověku snad ani nerozumíme“.

Bohužel naši „průměrňáci“ se už dávno prohánějí v historických románech i výkladech nejen u zcela dokonale průměrného a proto superúspěšného V. Vondrušky, ale i výš. Knížky o historii, které brání

přemýšlení o dějinách a slouží k tomu, že si lidé opakují datumy a písmenka, aby si mohli připadat vzdělaní... těžko si představit něco ubožejšího, jak píše už Bernard z Clairveaux, Hus, ale i Rabi Loew.

Tak se ukazuje, že středověcí lidé, ačkoli jejich vlastní písemná svědectví a doklady jsou tajemně zcizující, jak krásně ukázal i laikům třeba Umberto Eco, vypadají v dnešních zpracováních jako sice divně kostýmovaní, ale naši obyčejní současníci.

Stačí shlédnout pitomoučké desetidílné „zpracování“ Jména růže z loňska, kde se jen souloží, morduje a pseudonábožně plká nebo tisíce podobných „historických“ filmů. Původní kvalitní kniha je úplně zahozena, cokoli náročnějšího a silnějšího, tajemnějšího, živějšího je ze scénáře vyobcováno. Nezůstává než to, co publikum (považované za blbé) zvládne strávit a u čeho se bude bavit. Už je jasné, že takový bude i nový Jaklův akční film Žižka. Jediné nač u středověkých hrdinů dnešní inscenátoři věří je zvířecí pažravost a sexuální lačnost doháněné jen u některých týpků výčitkami jejich pobožnostkářského svědomíčka, které my už nemáme. Trocha slámy na dlažbě, pár sprostáren a už to vypadá jako tehdy...

Že literatura středověku svědčí o něčem jiném?

„Nevěřte tomu“, jakoby pravili dnešní historici a filmaři, „byli stejní a zbožnost táhnoucí je do hloubky jen hráli!“

Co je ale klíč k Žižkovi a jeho době musíme nechat na další text. Teď budiž jasno, že základní chybou nejen metody profesora Čorneje, ale vůbec je sázka na to, že něco pochopíme, když si zkonstruujeme jakýsi průměr a vykašleme se na hloubku jednotlivce co nejjedinečnějšího. Před touto podobou konstrukce jakéhokoli „člověka své doby“ „středověkého člověka“ varovali už minulém století nestoři světové medievalistiky Etienne Gilson a Josef Pieper: „nejdřív bychom museli najít definici Abelardovy „ztřeštěné, malé francouzky“ Héloise, pak teprve smíme tvrdit, že jsme našli formuli, jak definovat středověk“. (E. Gilson, Heloise und Abaelard, Freiburg 1955).

Kdo se zabývá průměrností, sám do ní upadá. Tím se sice sám potvrzuje, ve svém průměrném názoru na všechno, ale taky propadá letargii a nudě. Naše dějepisné učebnice jsou takto psány. Většina navíc píše a vykládá ještě mnohem nudněji, než prof. Čornej, jen tu metodologii mají jaksi podobnou. S Diltheyem otočeným na hlavu a zábavným archivářstvím došli až sem.

Nedivme se, že z žáků a studentů dějiny podané jako oslava průměrnosti dělají přízemní zbabělce bez ambicí místo hrdinů příběhů o jedinečnosti.